



Fundacja Legalna Kultura  
Dział Edukacji

**Szkoła podstawowa klasy VII–VIII  
JĘZYK POLSKI, WOS, INFORMATYKA**

**Szkoła ponadpodstawowa  
JĘZYK POLSKI, WOS, INFORMATYKA**

Scenariusz zgodny z podstawą programową  
(Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej  
z dn. 14 lutego 2017 r.  
i Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej  
z dn. 2 marca 2018 r.)

**Szkoła gimnazjalna i ponadgimnazjalna  
JĘZYK POLSKI, WOS, INFORMATYKA**

Scenariusz zgodny z podstawą programową  
(Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej  
z dn. 27 sierpnia 2012 r.)

Scenariusz z wykorzystaniem „burzy mózgów”  
i debaty (90 minut)

## O plagiacie i jego konsekwencjach

Aktualizacja i redakcja: Małgorzata Bazan i Maciej Dowgiel



**Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne - Na tych samych warunkach 4.0 Międzynarodowe**  
Licencja ta pozwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz tak długo jak utwory zależne będą również obejmowane tą samą licencją.

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/legalcode.pl>

Projekt współfinansowany przez



POLSKI INSTYTUT SZTUKI FILMOWEJ

Dofinansowano  
ze środków  
Ministra Kultury  
i Dziedzictwa  
Narodowego

**Ministerstwo  
Kultury  
i Dziedzictwa  
Narodowego.**

© Fundacja Legalna Kultura  
ul. Marszałkowska 84/92 lok. 121  
00-514 Warszawa  
e-mail: [edukacja@legalnakultura.pl](mailto:edukacja@legalnakultura.pl)

## Cele lekcji:

### Uczeń:

- ✓ kształtuje właściwą postawę obywatelską
- ✓ ćwiczy umiejętność wyszukiwania informacji w Internecie oraz ich selekcjonowania
- ✓ doskonalą umiejętność czytania ze zrozumieniem
- ✓ nabywa umiejętności potrzebne do życia w społeczeństwie informacyjnym

## Metody:

- ✓ „burza mózgów”
- ✓ praca z tekstami kultury
- ✓ praca w grupach
- ✓ debata

## Środki dydaktyczne:

- ✓ karty pracy
- ✓ dostęp do Internetu
- ✓ rzutnik multimedialny/ tablica interaktywna

## Powiązanie z podstawą programową z 14 lutego 2017 i 2 marca 2018 r.:

### Powiązanie z podstawą programową z języka polskiego:

#### Szkoła podstawowa klasy VII–VIII

#### 2. Odbiór tekstów kultury. Uczeń:

- 1) wyszukuje w tekście potrzebne informacje oraz cytuje odpowiednie fragmenty tekstu publicystycznego, popularnonaukowego lub naukowego,
- 2) porządkuje informacje w zależności od ich funkcji w przekazie.

#### IV. Samokształcenie. Uczeń:

- 1) rzetelnie, z poszanowaniem praw autorskich, korzysta z informacji,
- 6) rozwija umiejętności samodzielnej prezentacji wyników swojej pracy.

### **Szkoła ponadpodstawowa**

#### I. Kształcenie literackie i kulturowe.

##### 2. Odbiór tekstów kultury. Uczeń:

#### **ZAKRES PODSTAWOWY**

- 1) przetwarza i hierarchizuje informacje z tekstów, np. publicystycznych, popularnonaukowych, naukowych;
- 2) analizuje strukturę tekstu: odczytuje jego sens, główną myśl, sposób prowadzenia wywodu oraz argumentację;

#### II. Kształcenie językowe.

##### 3. Komunikacja językowa i kultura języka. Uczeń:

#### **ZAKRES PODSTAWOWY**

- 3) rozpoznaje i określa funkcje tekstu (informatywną, poetycką, metajęzykową, ekspresywną, impresywną – w tym perswazyjną).

#### III. Tworzenie wypowiedzi.

##### 1. Elementy retoryki. Uczeń:

#### **ZAKRES PODSTAWOWY**

- 1) formułuje tezy i argumenty w wypowiedzi ustnej i pisemnej przy użyciu odpowiednich konstrukcji składniowych,
- 7) odróżnia dyskusję od sporu i kłótni.

##### 2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

#### **ZAKRES PODSTAWOWY**

- 1) zgadza się z cudzymi poglądami lub polemizuje z nimi, rzeczowo uzasadniając własne zdanie,
- 2) buduje wypowiedź w sposób świadomy, ze znajomością jej funkcji językowej, z uwzględnieniem celu i adresata, z zachowaniem zasad retoryki,

- 3) reaguje na przejawy agresji językowej, np. zadając pytania, prosząc o rozwinięcie lub uzasadnienie stanowiska, wykazując sprzeczność wypowiedzi,
- 4) zgodnie z normami formułuje pytania, odpowiedzi, oceny, redaguje informacje, uzasadnienia, komentarze, głos w dyskusji.

#### **IV. Samokształcenie.**

##### **ZAKRES PODSTAWOWY**

- 1) rozwija umiejętność pracy samodzielnej między innymi przez przygotowanie różnorodnych form prezentacji własnego stanowiska,
- 2) porządkuje informacje w problemowe całości poprzez ich wartościowanie; syntetyzuje poznawane treści wokół problemu, tematu, zagadnienia oraz wykorzystuje je w swoich wypowiedziach,
- 4) sporządza bibliografię i przypis bibliograficzny, także źródeł elektronicznych,
- 5) dokonuje krytycznej selekcji źródeł,
- 6) wybiera z tekstu odpowiednie cytaty i stosuje je w wypowiedzi,
- 9) wykorzystuje multimedialne źródła informacji oraz dokonuje ich krytycznej oceny,
- 10) gromadzi i przetwarza informacje, sporządza bazę danych,
- 11) korzysta z zasobów multimedialnych, np. z: bibliotek, słowników on-line, wydawnictw e-book, autorskich stron internetowych; dokonuje wyboru źródeł internetowych, uwzględniając kryterium poprawności rzeczowej oraz krytycznie ocenia ich zawartość.

##### **Powiązanie z podstawą programową z wiedzy o społeczeństwie:**

##### **SZKOŁA PODSTAWOWA KLASY VII–VIII**

###### **V. Prawo i sady. Uczeń:**

- 1) wyjaśnia, co to jest prawo i czym różnią się normy prawne od norm religijnych, moralnych i obyczajowych,
- 2) wymienia podstawowe zasady prawa (prawo nie działa wstecz, domniemanie niewinności, nie ma winy bez prawa, nieznanomość prawa szkodzi) i wyjaśnia konsekwencje ich łamania.

## **Szkoła ponadpodstawowa**

Zakres podstawowy:

V. Prawo w Rzeczypospolitej Polskiej. Uczeń:

1) wyjaśnia, czym różnią się normy prawne od innych typów norm; wymienia podstawowe zasady prawa (prawo nie działa wstecz, domniemanie niewinności, nie ma winy bez prawa, niezajomość prawa szkodzi) i wyjaśnia konsekwencje ich łamania,

### **Powiązanie z podstawą programową z informatyki:**

#### **Szkoła podstawowa klasy VII–VIII**

IV. Rozwijanie kompetencji społecznych. Uczeń:

2) ocenia krytycznie informacje i ich źródła, w szczególności w sieci, pod względem rzetelności i wiarygodności w odniesieniu do rzeczywistych sytuacji, docenia znaczenie otwartych zasobów w sieci i korzysta z nich.

V. Przestrzeganie prawa i zasad bezpieczeństwa. Uczeń:

1) opisuje kwestie etyczne związane z wykorzystaniem komputerów i sieci komputerowych, takie jak: bezpieczeństwo, cyfrowa tożsamość, prywatność, własność intelektualna, równy dostęp do informacji i dzielenie się informacją,  
2) postępuje etycznie w pracy z informacjami.

## **Szkoła ponadpodstawowa**

V. Przestrzeganie prawa i zasad bezpieczeństwa. Uczeń:

### **ZAKRES PODSTAWOWY**

1) postępuje zgodnie z zasadami netykiety oraz regulacjami prawnymi dotyczącymi ochrony danych osobowych, ochrony informacji oraz prawa autorskiego i ochrony własności intelektualnej w dostępie do informacji; jest świadomy konsekwencji łamania tych zasad,  
2) respektuje obowiązujące prawo i normy etyczne dotyczące korzystania i rozpowszechniania oprogramowania komputerowego, aplikacji cudzych i własnych oraz dokumentów elektronicznych.

Celem kształcenia ogólnego na III i IV etapie edukacyjnym jest:

3) kształtowanie u uczniów postaw warunkujących sprawne i odpowiedzialne funkcjonowanie we współczesnym świecie.

Do najważniejszych umiejętności zdobywanych przez ucznia w trakcie kształcenia ogólnego na III i IV etapie edukacyjnym należą:

5) umiejętność sprawnego posługiwania się nowoczesnymi technologiami informacyjno-komunikacyjnymi,

Ważnym zadaniem szkoły na III i IV etapie edukacyjnym jest przygotowanie uczniów do życia w społeczeństwie informacyjnym. Nauczyciele powinni stwarzać uczniom warunki do nabywania umiejętności wyszukiwania, porządkowania i wykorzystywania informacji z różnych źródeł, z zastosowaniem technologii informacyjno-komunikacyjnych, na zajęciach z różnych przedmiotów.

Ponieważ środki społecznego przekazu odgrywają coraz większą rolę zarówno w życiu społecznym, jak i indywidualnym, każdy nauczyciel powinien poświęcić dużo uwagi edukacji medialnej, czyli wychowaniu uczniów do właściwego odbioru i wykorzystania mediów.

### **Powiązanie z podstawą programową z języka polskiego:**

#### **Szkoła gimnazjalna**

I. Odbiór wypowiedzi i wykorzystanie zawartych w nich informacji.

1. Czytanie i słuchanie.

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

#### **ZAKRES PODSTAWOWY**

1) zgadza się z cudzymi poglądami lub polemizuje z nimi, rzeczowo uzasadniając własne zdanie;

2) buduje wypowiedź w sposób świadomy, ze znajomością jej funkcji językowej, z uwzględnieniem celu i adresata, z zachowaniem zasad retoryki,

3) reaguje na przejawy agresji językowej, np. zadając pytania, prosząc o rozwinięcie lub uzasadnienie stanowiska, wykazując sprzeczność wypowiedzi,

4) zgodnie z normami formułuje pytania, odpowiedzi, oceny, redaguje informacje, uzasadnienia, komentarze, głos w dyskusji.

IV. Samokształcenie.

#### **ZAKRES PODSTAWOWY**

- 1) rozwija umiejętność pracy samodzielnej między innymi przez przygotowanie różnorodnych form prezentacji własnego stanowiska,
- 2) porządkuje informacje w problemowe całości poprzez ich wartościowanie; syntetyzuje poznawane treści wokół problemu, tematu, zagadnienia oraz wykorzystuje je w swoich wypowiedziach,
- 4) sporządza bibliografię i przypis bibliograficzny, także źródeł elektronicznych,
- 5) dokonuje krytycznej selekcji źródeł,
- 6) wybiera z tekstu odpowiednie cytaty i stosuje je w wypowiedzi,
- 9) wykorzystuje multimedialne źródła informacji oraz dokonuje ich krytycznej oceny,
- 10) gromadzi i przetwarza informacje, sporządza bazę danych,
- 11) korzysta z zasobów multimedialnych, np. z: bibliotek, słowników on-line, wydawnictw e-book, autorskich stron internetowych; dokonuje wyboru źródeł internetowych, uwzględniając kryterium poprawności rzeczowej oraz krytycznie ocenia ich zawartość.

#### **Szkoła ponadgimnazjalna**

##### **POZIOM PODSTAWOWY**

III. Tworzenie wypowiedzi.

1. Mówienie i pisanie. Uczeń:

- 2) przygotowuje wypowiedź (wybiera odpowiedni układ kompozycyjny, analizuje temat, wybiera formę kompozycyjną, sporządza plan wypowiedzi, dobiera właściwe słownictwo),
- 3) tworzy samodzielną wypowiedź argumentacyjną według podstawowych zasad logiki i retoryki (stawia tezę lub hipotezę, dobiera argumenty, porządkuje je, hierarchizuje, dokonuje ich selekcji pod względem użyteczności w wypowiedzi, podsumowuje, dobiera przykłady ilustrujące wywód myślowy, przeprowadza prawidłowe wnioskowanie),
- 4) publicznie wygłasza przygotowaną przez siebie wypowiedź, dbając o dźwiękową wyrazistość przekazu (w tym także tempo mowy i donośność głosu),

- 5) stosuje uczciwe zabiegi perswazyjne, zdając sobie sprawę z ich wartości i funkcji; wystrzega się nieuczciwych zabiegów erystycznych,
- 6) opracowuje redakcyjnie własny tekst (dokonuje uzupełnień, przekształceń, skrótów, eliminuje przypadkową niejednoznaczność wypowiedzi, sporządza przypisy)
- 7) wykonuje różne działania na tekście cudzym (np. streszcza, parafrazuje).

IV. Odbiór wypowiedzi i wykorzystanie zawartych w nich informacji.

1. Czytanie i słuchanie. Uczeń:

- 1) odczytuje sens całego tekstu (a w nim znaczenia wyrazów, związków frazeologicznych, zdań, grup zdań uporządkowanych w akapicie) i wydzielonych przez siebie fragmentów; potrafi objaśnić ich sens oraz funkcję na tle całości,
- 3) rozpoznaje typ nadawcy i adresata tekstu,
- 4) wskazuje charakterystyczne cechy stylu danego tekstu, rozpoznaje zastosowane w nim środki językowe i ich funkcje w tekście.

#### **Powiązanie z podstawą programową z wiedzy o społeczeństwie:**

**Szkoła ponadgimnazjalna**

##### **POZIOM PODSTAWOWY**

2. Prawo i sądy. Uczeń:

- 1) wyjaśnia, co to jest prawo i czym różnią się normy prawne od norm religijnych, moralnych i obyczajowych,
- 2) wymienia podstawowe zasady prawa (prawo nie działa wstecz, domniemanie niewinności, nie ma winy bez prawa, niezajomość prawa szkodzi) i wyjaśnia konsekwencje ich łamania,
- 3) wymienia źródła prawa; znajduje wskazany akt prawny i interpretuje proste przepisy prawne.

#### **Powiązanie z podstawą programową z informatyki:**

**Szkoła gimnazjalna**

##### **POZIOM PODSTAWOWY**

7. Wykorzystywanie komputera i technologii informacyjno-komunikacyjnych do rozwijania zainteresowań; opisywanie innych zastosowań informatyki; ocena zagrożeń i ograniczeń, aspekty społeczne rozwoju i zastosowań informatyki.



Uczeń:

- 2) opisuje korzyści i niebezpieczeństwa wynikające z rozwoju informatyki i powszechnego dostępu do informacji,
- 3) wymienia zagadnienia etyczne i prawne, związane z ochroną własności intelektualnej i danych oraz przejawy przestępczości komputerowej.

### **Szkoła ponadgimnazjalna**

#### **POZIOM PODSTAWOWY**

1. Bezpieczne posługiwanie się komputerem, jego oprogramowaniem i korzystanie z sieci komputerowej.

Uczeń:

- 3) korzysta z podstawowych usług w sieci komputerowej, lokalnej i rozległej, związanych z dostępem do informacji, wymianą informacji i komunikacją, przestrzega przy tym zasad netykiety i norm prawnych, dotyczących bezpiecznego korzystania i ochrony informacji oraz danych w komputerach w sieciach komputerowych.

## Przebieg lekcji:

- **FAZA WSTĘPNA**

Nauczyciel przedstawia uczniom kilka sytuacji:

1. Przygotowałeś pracę plastyczną na WOK, dostałeś dobrą ocenę. Kolega pożyczył pracę od Ciebie i oddał do oceny jako własną.
2. Napisałeś wypracowanie, które koleżanka wykorzystała, by napisać własne. Zmieniła nieco kolejność akapitów, użyła trochę innych wyrazów, ale pomysł rozwinięcia tematu pozostał dokładnie taki sam.
3. Masz do przygotowania prezentację na lekcję historii. Za późno zabrałeś się do pracy, temat nie bardzo Ci odpowiada. W Internecie znalazłeś gotową prezentację na bardzo podobny temat. Kopiujesz jej części, by mieć odrobione zadanie i prezentujesz na lekcji.

*Co łączy przedstawione sytuacje?* Spodziewane odpowiedzi: są trudne do przewidzenia zważywszy na powszechność praktyk, których dotyczą przykłady; nie jest oczywiste, że uczniowie dostrzegą etyczną naganność opisanych zachowań. Nauczyciel prowadzi rozmowę tak, by w podsumowaniu wprowadzić pojęcie *plagiatu*.

Następnie nauczyciel zadaje pytanie, czym wg uczniów jest plagiat i jakie skojarzenia wywołuje („burza mózgów”), propozycje zapisując na tablicy; ważne, by pojawiły się skojarzenia z dziedziny sztuki, nauki, edukacji, a także dotyczące etycznych aspektów zjawiska. Podsumowuje, wprowadzając definicję i komentarz (slajdy lub strony internetowe podane poniżej).

*Plagiat – polega na bezprawnym przypisaniu sobie autorstwa całości lub części cudzego utworu bądź celowym wprowadzeniu w błąd co do autorstwa utworu.*

*W praktyce występują dwie jego formy:*

*Jako plagiat jawny – polegający na bezpośrednim przypisaniu sobie autorstwa nad utworem lub jego częścią, w szczególności poprzez podpisanie się pod cudzym utworem (całością lub jego częścią) własnym imieniem lub nazwiskiem albo pseudonimem.*

*Jako plagiat ukryty – polegający na przypisaniu sobie autorstwa cudzego utworu, poprzez włączenie do swojego dzieła całości lub części innych utworów. W szczególności poprzez ich takie redakcyjnie zmodyfikowanie bądź inną zmianę (np. poprzez zapożyczenie innych wyrazów czy zwrotów), że nadal pozostawiony zostanie sens cudzej pracy twórczej.*

Komentarz: Twórcę chroni prawo autorskie, którego przedmiotem jest *każdy przejaw działalności twórczej o indywidualnym charakterze, ustalony w jakiegokolwiek postaci, niezależnie od wartości, przeznaczenia i sposobu wyrażenia (utwór)*. Ochronie podlegają utwory wyrażone słowem, symbolami matematycznymi, znakami graficznymi (literackie, publicystyczne, naukowe, kartograficzne oraz programy komputerowe), przy czym ochroną objęty może być wyłącznie sposób wyrażenia; nie są objęte ochroną odkrycia, idee,

procedury, metody i zasady działania oraz koncepcje matematyczne. Idea, podobnie jak pomysł, nie podlega ochronie prawnoautorskiej. Z ochrony może jedynie korzystać sposób wyrażenia danej idei – jeśli idea zmaterializuje się w utworze, np.: w zadaniu czy w opisie procesu technologicznego, to wówczas ten utwór podlega ochronie na gruncie prawa autorskiego.

źródło:

[legalnakultura.pl/pl/prawo-w-kulturze/b-przewodnik-b-po-prawie-autorskim/plagiat](http://legalnakultura.pl/pl/prawo-w-kulturze/b-przewodnik-b-po-prawie-autorskim/plagiat), [goo.gl/Pq38iR](https://goo.gl/Pq38iR), (dostęp: 02.10.2018 r.)

[legalnakultura.pl/pl/prawo-w-kulturze/b-przewodnik-b-po-prawie-autorskim](http://legalnakultura.pl/pl/prawo-w-kulturze/b-przewodnik-b-po-prawie-autorskim), [goo.gl/Uox7kW](https://goo.gl/Uox7kW) (dostęp: 02.10.2018 r.)

- **FAZA REALIZACYJNA**

Nauczyciel proponuje debatę na temat zjawiska plagiatu, jego uwarunkowań i konsekwencji. Temat debaty: *Plagiat – norma w erze informatycznej*.

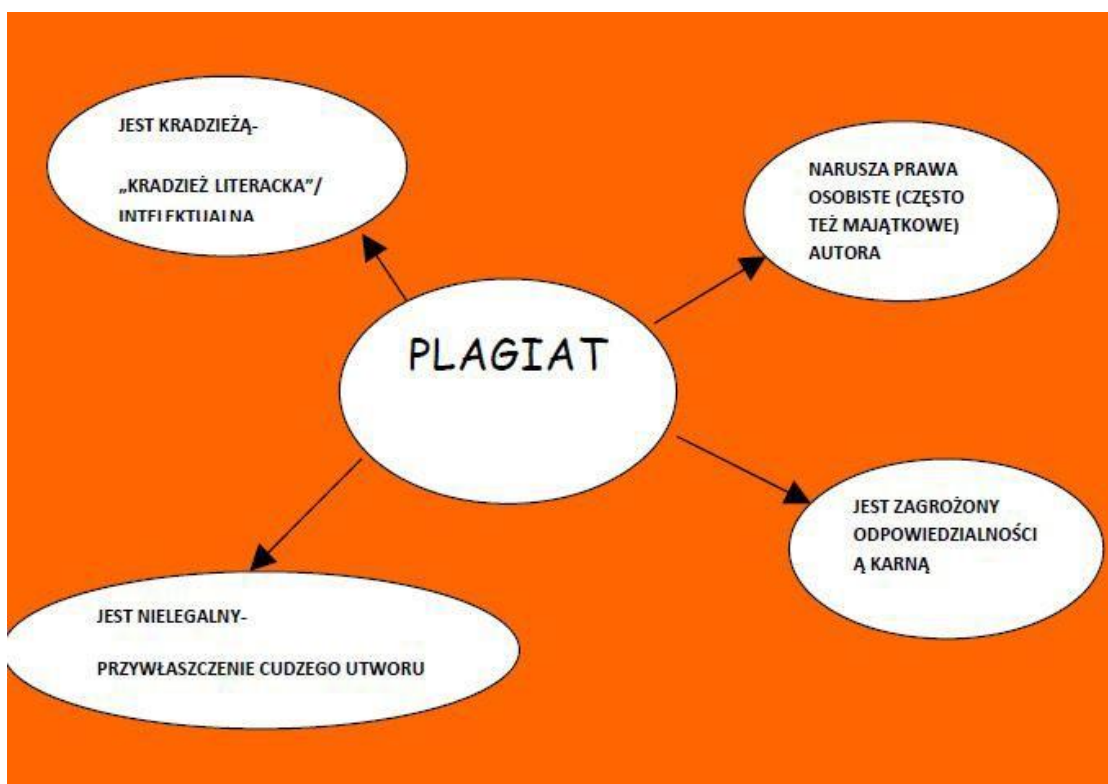
Prowadzący dzieli uczniów na 2 grupy, których przedstawiciele losują stanowisko „za” lub „przeciw” i rozdaje karty pracy z materiałami przydatnymi do przygotowania argumentów (grupa „za” karty 1 i 4; grupa „przeciw”- karty 2 i 3), czas przeznaczony na przygotowanie argumentów to 15–20 minut (ze względu na ograniczony czas, warto dokonać podziału w grupach, tak, by podgrupy pracowały z innymi tekstami, opracowując różne argumenty).

Nauczyciel moderuje debatę, wyznaczając przedstawicielom grup jednakowy czas na prezentację argumentów.

(czas debaty – 35 minut)

- **FAZA PODSUMOWUJĄCA**

Nauczyciel podsumowuje wynik debaty, oceniając jakość argumentów; zwraca uwagę na etymologię wyrazu „plagiat” (pochodzi od łacińskiego terminu „plagiarius” (wyzyskiwacz, handlarz niewolników); prezentuje schemat:



(na podstawie podstrony Legalnej Kultury:

link: [legalnakultura.pl/files/prawo\\_w\\_kulturze\\_dobre\\_schematy/PLAGIAT.jpg](http://legalnakultura.pl/files/prawo_w_kulturze_dobre_schematy/PLAGIAT.jpg), [goo.gl/ScZupg](https://goo.gl/ScZupg), dostęp: 02.10.2018 r.).

i prosi uczniów, aby wypełnili anonimową ankietę.

Elementem podsumowującym zajęcia może być quiz Kahoot! wypełniany przez uczniów na ich smartfonach: [goo.gl/DNo254](https://goo.gl/DNo254).



### **Zadanie domowe:**

1. Na stronie internetowej Legalna Kultura

(link: [legalnakultura.pl/pl/prawo-w-kulturze/slowniczek](http://legalnakultura.pl/pl/prawo-w-kulturze/slowniczek), [goo.gl/8rnavb](https://goo.gl/8rnavb), dostęp: 02.10.2018 r.)

odszukaj zakładkę Słowniczek. Zapoznaj się z hasłami: *utwór inspirowany* i *utwór równoległy*.

Spróbuj znaleźć samodzielnie przykłady takich utworów.

Czym różnią się od plagiatu?

2. Napisz krótką charakterystykę plagiatora, opisz, jakie wg Ciebie skutki pociąga za sobą działanie takiej osoby.

## **Karta pracy nr 1**

Przeczytaj poniższe teksty i wykorzystaj ich treść do sformułowania argumentów.  
Wykorzystaj pytania pomocnicze.

**I.** *Pojęcie plagiaryzmu pochodzi od łacińskiego terminu **plagiarius** (wyzyskiwacz, handlarz niewolników). W znaczeniu przez nas dziś stosowanym zostało po raz pierwszy użyte przez rzymskiego poetę **Martiala** dla określenia postępowania innego poety, **Fidentinusa**. Wypożyczał on poematy **Martiala** i czytał je jako własne (w ten sposób „wyzyskując” je). Plagiaryzm sięga więc ery starożytnej Grecji i Rzymu. Wtedy to, zgodnie z obowiązującą w zachodniej cywilizacji regułą, autorzy i mówcy (oratorzy) zapożyczali jedni od drugich. Odkrycie takiej „kradzieży” spotykało się z sarkazmem lub – w najgorszym wypadku – z wystawieniem na publiczne pośmiewisko. Nie istniało prawo finansowego zadośćuczynienia. Najwyższą ceną, jaką mógł zapłacić plagiator, była jego reputacja.*

*Klasyczne wyobrażenia sztuki zakładały **mimesis** bądź imitację: oryginalność nie stanowiła kryterium oceny dzieła, pisarze zapożyczali w sposób niemalże dowolny jeden od drugiego. Współczesne postrzeganie plagiaryzmu narodziło się w tym samym czasie, co dwie inne idee: romantyczne wyobrażenie pojedynczego, oryginalnego autora wyrażającego swoje najszybsze uczucia poprzez sztukę oraz kapitalistyczne wyobrażenie własności prywatnej. Odtąd słowa oraz idee stanowią własność intelektualną i mogą być wykorzystywane wyłącznie za zgodą ich właściciela.*

A. Gromkowska-Melosik, *Plagiat*

(link: [www.pan.poznan.pl/nauki/N\\_209\\_05\\_Gromkowska.pdf](http://www.pan.poznan.pl/nauki/N_209_05_Gromkowska.pdf), [goo.gl/hxi8RA](http://goo.gl/hxi8RA), dostęp: 02.10.2018 r.).

**II.** *Głośne przypadki uczelnianych plagiatów to wierzchołek góry lodowej. Kult edukacyjnego oszustwa zaczyna się w Polsce od podstawówek.*

*Prof. **Piotr Sztompka**, naukowiec **UJ**, jeden z najwybitniejszych polskich socjologów, przytacza anegdotę z pobytu w **USA**. Jeden z budynków **UCLA** (**Uniwersytet Kalifornijski** w **Los Angeles**), duża sala. **Krakowski socjolog** siedzi przy katedrze i czyta „**Los Angeles Times**”, podczas gdy jego studenci zajęci są pisaniem eseju egzaminacyjnego. W pewnej chwili z ostatnich ławek dobiegają odgłosy kłótni jeden ze studentów wyciągnął podręcznik i próbował z niego ściągać.*

– *Rzucili się na niego i mu tę książkę zabrali – opowiada naukowiec. – Oszukał ich. Tak, właśnie ich, a nie profesora. Bo oni się uczyli, a on chciał zdobyć wyższą notę na skróty.*

*Jak mówi naukowiec, w Stanach podczas przeprowadzania egzaminu profesor, zamiast pilnowania i patrzenia studentom na ręce, może spokojnie zająć się czytaniem gazet:*

– *W razie czego studenci sami przywołują się do porządku.(...) Rok 2008. Zajmująca się promocją uczciwości w edukacji **Fundacja Augustina-Jeana Fresnela** postanawia zająć się zjawiskiem u samego źródła. Uczniowie szóstej klasy pięciu warszawskich szkół podstawowych pytają w specjalnych, współtworzonych przez siebie ankietach innych uczniów, co sądzą o przejawach szkolnej nieuczciwości. Wynik? Dzieci ściągają i na potęgę korzystają z materiałów internetowych przy pisaniu prac domowych.*

– Według ankiety Internet to dla nich miejsce, z którego można sobie wszystko brać – komentuje wyniki Paulina Gajownik, prezes Fundacji.

– Rozumują tak: jeśli ktoś umieszcza pracę w sieci, to znaczy, że chce, aby z niej bez ograniczeń korzystać. Z ankiet wyszło też, że w szkolnej nieuczciwości dzieci nie widzą niczego niestosownego, oraz są przekonane, iż nauczyciele ich na tym procederze nie przyłapią.(...) Podobne wnioski wyciąga z pilotażu do własnych, jeszcze nieukończonych badań dr Magda Karkowska, socjolog edukacji z Uniwersytetu Łódzkiego: „Ściąganie stało się tak powszechną formą radzenia sobie z trudną szkolną rzeczywistością i wymaganiami nauczycieli, że nie tylko przenika wszystkie szczeble edukacji, ale stało się najbardziej rozpowszechnionym sposobem pozorowania wysiłku, zaangażowania w zdobywanie wiedzy i wykształcenia. Formy ściągania i innych towarzyszących mu przejawów nieuczciwości szkolnej wydają się niemal nieskończone” – pisze socjolożka w artykule omawiającym zjawisko oszustw edukacyjnych.

Przemysław Wilczyński, *Szkoła ściągania i przeklejanie*

(link: [tygodnikpowszechny.pl/szkola-sciagania-i-przeklejania-144298](http://tygodnikpowszechny.pl/szkola-sciagania-i-przeklejania-144298), [goo.gl/8Lz5LM](http://goo.gl/8Lz5LM) (dostęp: 02.10.2018 r.).

Od jak dawna funkcjonuje pojęcie *własności intelektualnej*? Z jakim obszarem ludzkiej działalności związane jest jego pojawienie się?

1. O czym świadczy przypadek Fidentinusa?

2. Jak oceniasz zachowanie amerykańskich studentów opisane w tekście II?

3. Jakie przyczyny powszechności plagiatowania wskazuje we wnioskach ze swoich badań M. Karkowska?

## Karta pracy nr 2

Przeczytaj poniższe teksty i wykorzystaj ich treść do sformułowania argumentów. Wykorzystaj pytania pomocnicze.

*Plagiaty różnią się od siebie pod względem skali bezprawnego zapożyczenia. W jednym przypadku możemy mieć do czynienia z przywołaniem całości cudzego utworu w formie dosłownej i opatrzeniem go własnym nazwiskiem. W innym – zdarzają się nieuprawnione zapożyczenia niewielkich fragmentów cudzego dzieła. Należy jednak zauważyć, że jest to tylko różnica ilościowa, nie zaś jakościowa. W drugim przypadku praca (jej część) nie przestaje być przez to plagiatem.*

*Szczególnie godne potępienia są plagiaty internetowe, polegające na zwykłym „przeklejeniu” cudzego utworu dostępnego w wersji elektronicznej. Mówi się o niepokojącym zjawisku określanym roboczo mianem googlification of the mind. Polega ono na bezrefleksyjnym stosowaniu „metody” kopiowania i wklejania cudzych opracowań, tworzeniu swego rodzaju „wyklejanki”, na ogół pozbawionej wartości intelektualnej i poznawczej. Oznacza to, że osoba popełniająca to przestępstwo, nie zadaje sobie nawet trudu zajrzenia do książki czy czasopisma. Przede wszystkim jednak należy pamiętać o tym, że „pisanie” prac w taki sposób nieuchronnie prowadzi do zaniku krytycznego myślenia, umiejętności formułowania sądów lub choćby samodzielnego tworzenia poprawnych i powszechnie zrozumiałych zdań i komunikatów. Niejako na własne życzenie, osoby takie stają się półanalfabetami, ludźmi, którzy nie będą w stanie w sposób wartościowy funkcjonować w społeczeństwie. Absolutnie nie oznacza to, że plagiaty dokonane na podstawie książek i czasopism są w jakiś sposób „lepsze” oraz stanowią mniejsze przestępstwo. Niemniej osoby, które zadały sobie trud pójścia do biblioteki i wypożyczenia odpowiednich pozycji, a następnie odnalezienia właściwego fragmentu tekstu, znajdują się w o tyle lepszej sytuacji, o ile potencjalnie łatwiej im będzie „zerwać z nałogiem” plagiatowania i rozpocząć samodzielne pisanie prac. Z doświadczenia wykładowcy mogą powiedzieć, że jedną z największych satysfakcji jest obserwowanie rzeczywistych postępów intelektualnych studenta. Doskonale zdajemy sobie sprawę z tego, że pierwsze samodzielne prace są na ogół „koślawe” i wymagające wielu poprawek. Ale od czegoś trzeba przecież zacząć! „Nie od razu Rzym zbudowano”. O wiele większą satysfakcję mamy ze studentów, którzy swoją ciężką pracą udowadniają, że można coś zrobić jeszcze lepiej, a oddana pod koniec studiów praca jest zdecydowanie lepsza od tej, napisanej na pierwszym roku. Nie jest istotne, czy zostanie ona oceniona na piątkę, czwórkę czy trójkę z plusem. Ważny jest postęp i świadomość rozwoju intelektualnego.*

*A.Gromkowska-Melosik, Plagiat*

(link: [www.pan.poznan.pl/nauki/N\\_209\\_05\\_Gromkowska.pdf](http://www.pan.poznan.pl/nauki/N_209_05_Gromkowska.pdf), [goo.gl/hxi8RA](http://goo.gl/hxi8RA) (dostęp: 02.10.2018 r.).

1. Co oznacza angielski termin *googlification of the mind* przywołany w tekście?
2. Jakie skutki powszechności plagiatowania wskazuje autorka tekstu?
3. Jakie cechy można, na podstawie wypowiedzi autorki, przypisać plagiatującym?
4. Dlaczego wg autorki szczególnie godne potępienia są plagiaty internetowe?



### Karta pracy nr 3

Przeczytaj poniższe teksty i wykorzystaj ich treść do sformułowania argumentów. Wykorzystaj pytania pomocnicze.

#### *Od Cytatu do plagiatu*

*W praktyce jedną z podstawowych form tzw. dozwolonego użytku, wykorzystywaną szeroko w działalności naukowej, artystycznej, informacyjnej jest cytat. Prawo autorskie zezwala na wykorzystanie we własnym utworze fragmentów cudzych utworów (jeśli są to utwory drobne, to mogą być wykorzystane w całości), o ile służy to wyjaśnianiu, nauczaniu, analizie krytycznej (art. 29 i 34 ustawy o prawie autorskim). Poprzez pryzmat celu wykorzystania weryfikowana jest wielkość dopuszczalnego cytatu.*

*Podstawowymi warunkami legalności cytatu są:*

- a) oznaczenie cytowanego utworu (wyodrębnienie z własnego utworu np. przez znak cudzysłowu, inną czcionkę),*
- b) wymienienie imienia i nazwiska twórcy oraz źródła (np. daty publikacji i nazwy wydawcy, strony internetowej).*

*Niespełnienie pierwszego ze wskazanych warunków zasadniczo będzie skutkowało popełnieniem plagiatu. Natomiast braki (niepełne informacje) w zakresie podania nazwiska autora (ale przy wskazaniu, za pomocą cudzysłowu czy kursywy, że jest to fragment cudzego utworu) mogą prowadzić do stawiania zarzutów naruszenia zasad cytowania, nierzetelności naukowej.*

Barta, R. Markiewicz, Prawo autorskie, s. 162 i n; S. Stanisławska-Kloc, *Zasady wykorzystywania cudzych utworów: prawo autorskie i dobre obyczaje (etyka cytatu)*, „Diametros” 2009, nr19  
(link: [diametros.iphils.uj.edu.pl/pdf/diam19\\_stanislawskakloc.PDF](http://diametros.iphils.uj.edu.pl/pdf/diam19_stanislawskakloc.PDF), [goo.gl/MqqfYC](http://goo.gl/MqqfYC), (dostęp: 02.10.2018 r.).

#### *Ustawa o szkolnictwie wyższym*

*Znowelizowana w 2005 r. ustawa o szkolnictwie wyższym (Dz.U. nr 164, poz.1365; dalej: u.s.w.) wprowadziła istotne zmiany w zakresie odpowiedzialności za popełnienie plagiatu. Jest to jedyna polska ustawa, która wprost posługuje się terminem „plagiat”. Przywłaszczenie autorstwa cudzego utworu może skutkować w stosunku do:*

- pracownika naukowego (mianowanego nauczyciela akademickiego) – rozwiązaniem stosunku pracy bez wypowiedzenia (art. 126 u.s.w.) oraz odpowiedzialnością dyscyplinarną (art. 144 u.s.w.),*
- studenta – odpowiedzialnością dyscyplinarną (np. karą nagany, art. 214 u.s.w.), ale, co istotniejsze, odebraniem tytułu zawodowego (licencjata, magistra, inżyniera), jeżeli praca stanowiąca podstawę nadania tego tytułu okazała się plagiatem (art. 193 u.s.w.).*

*Wyraźny przepis ustawy stanowi, iż nie stosuje się przedawnienia w odniesieniu do wszczęcia postępowania dyscyplinarnego wobec studenta, któremu zarzuca się popełnienie plagiatu (art. 217 u.s.w.). Ustawa o tytule naukowym i stopniach naukowych (Dz.U. z2003 r. nr 65, poz. 595; dalej: u.t.n.s.n.) daje podstawę do odebrania stopnia doktora lub doktora*

*habilitowanego osobie, w której dorobku lub rozprawie naukowej (doktorskiej, habilitacyjnej) ujawnione zostało naruszenie prawa autorskiego, w szczególności polegające na przypisaniu sobie autorstwa istotnego fragmentu czy innych elementów cudzego utworu bądź ustalenia naukowego (por. art. 29 i 29a u.t.n.s.n.). Nowelizacja ustawy, która weszła w życie 1 października 2011 r., w celu zwiększenia kontroli procesu przyznawania stopni doktora, wprowadza wymóg opublikowania streszczenia rozprawy doktorskiej i recenzji na stronie internetowej szkoły wyższej lub jednostki organizacyjnej przeprowadzającej przewód doktorski.*

(źródło:

[orka.sejm.gov.pl/WydBAS.nsf/0/809AA726A2EBA65BC12578DA00426605/\\$file/Infos\\_108.pdf](http://orka.sejm.gov.pl/WydBAS.nsf/0/809AA726A2EBA65BC12578DA00426605/$file/Infos_108.pdf), [goo.gl/kuaQfD](https://www.google.pl/search?q=kuaQfD) (dostęp: 02.10.2018 r.).

1. Jakie konsekwencje prawne grożą plagiatorom?
2. Czy pisząc pracę można korzystać z cudzego utworu w sposób legalny?
3. W jaki sposób można uniknąć zarzutu plagiatowania?
4. Jakie dokumenty regulują kwestię plagiatu?

#### **Karta pracy nr 4**

Przeczytaj poniższe teksty i wykorzystaj ich treść do sformułowania argumentów.  
Wykorzystaj pytania pomocnicze.

*I. Istnieje przekonanie wśród studentów, że plagiat internetowy nie jest wyjątkowo niemoralny, jako że globalna sieć oferuje setki tysięcy artykułów, które często nie są sygnowane niczym nazwiskiem, a więc pozornie do nikogo nie należą, stanowiąc swoistą wspólną własność. Takie rozumowanie wydaje się wyjątkowo niebezpieczne, ponieważ prowadzi bezpośrednio do rozpowszechniania zjawiska plagiaryzmu również na innych płaszczyznach. Dzieje się tak, gdyż studenci często nie są poinformowani o sposobach odwoływania się do przypisów bibliograficznych, często uważając, że adres internetowej strony nie jest wystarczającym odwołaniem bibliograficznym lub może wydawać się mało „akademicki” w oczach profesora wykładowcy. Co więcej, duża grupa studentów to przecież przyszli nauczyciele i pedagodzy, którzy w swojej misji nauczania mają przekazywać uczniom wzorce zachowań etycznych i moralnych, a zatem pedagog plagiator to inaczej mówiąc hipokryta, który swoim działaniem doprowadza do sytuacji, w której plagiat staje się zjawiskiem naturalnym, a wszelkie starania ośrodków edukacyjnych zmierzające do eliminacji tego procederu spełniają na niczym, tworząc błędne koło.*

*Należy zrobić wszystko, aby student od samego początku swojej edukacji był w pełni świadomy odpowiedzialności, jaką niesie za sobą nauczanie i jakie są konsekwencje nierzetelnego pisania wszelkich prac akademickich i szkolnych. Sprawnie działający system edukacyjny opiera się bowiem na uczciwości i odpowiedzialności etycznej na obu płaszczyznach uczeń-nauczyciel a plagiaryzm stanowi patologiczne zjawisko, które ten system stopniowo niszczy od wewnątrz.*

Paweł Kaptur, *Plagiaryzm a etyka* (link: [edukacja.edux.pl/p-2806-plagiaryzm-a-etyka.php](http://edukacja.edux.pl/p-2806-plagiaryzm-a-etyka.php), [goo.gl/1i9ryK](http://goo.gl/1i9ryK), dostęp: 02.10.2018 r.).

#### ***II. Gorzej mówią, słabiej piszą***

*Mają zapewne wiele racji ci, którzy w epidemicznej modzie na plagiat dostrzegają jakąś istotną przemianę pokoleniową. Lecz przemian tych jest więcej, i wątpię, czy winą za nie powinniśmy obarczać koniecznie i w pierwszym rzędzie młodzież, rzekomo teraz bardziej skłoną do nieuczciwości niż kiedyś. W całkowitym nieprzygotowaniu metodycznym ogromnej części dzisiejszych studentów dostrzegalbym raczej daleki efekt przemian, jakie dokonały się w polskich szkołach. Zmiany w procedurach maturalnych zastępujące samodzielne wypracowania pisane ad hoc wyprodukowanymi wszelkimi dostępnymi środkami prezentacjami, a także wszechobecność testów jako podstawowej formy sprawdzania wiedzy, przynoszą niestety wyraźne i smutne owoce. Nie jest tak, że dzisiejsi absolwenci szkół średnich mniej wiedzą. Być może wiedzą nawet więcej od swoich starszych kolegów – ale zdecydowanie trudniej przychodzi im komunikowanie swojej wiedzy. Gorzej mówią, słabiej piszą. To nie to samo: zakreślić krzyżyk w odpowiedniej kratce, a sformułować kilka własnych zdań, w których się przyswojoną wiedzę wyrazi. Nic zatem dziwnego, że postawieni przed pytaniem i zmuszeni do pisemnego zajęcia stanowiska, mają odruchową skłonność do posilkowania się gotowymi formułami.*

*Słynne hasło rozmaitych reformatorów edukacji, że w dzisiejszych czasach, w dobie Internetu*

*i powszechnej dostępności informacji, nie należy młodzieży obciążać informacją, tylko raczej uczyć korzystać z jej bogatych zasobów (zatem po amerykańsku: przekazywać raczej umiejętności niż wiedzę), przynosi nie tylko naturalną zachętę do nieświadomej kradzieży intelektualnej. Przynosi także fenomen, z którym z całą pewnością coraz częściej spotyka się większość wykładowców i nauczycieli – całkowity zanik naturalnego odruchu wstydu wynikającego z ignorancji. Przyznać, że się nie ma pojęcia w najbardziej elementarnej nawet kwestii, przyznać publicznie, wobec kolegów i koleżanek, jest dziś czymś tak naturalnym i niewywołującym najmniejszej emocji, jak przyznanie, że się zapomniało wziąć z domu zegarka. Dlaczego brak wiedzy miałby być czymś wstydliwym, skoro wystarczy kilka uderzeń opuszkami palców, by Wikipedia wyręczyła nas w intelektualnej mitrędze?*

Michał Bardel, *Pokolenie CtrlV* (link: [tygodnikpowszechny.pl/pokolenie-ctrlv-140537](http://tygodnikpowszechny.pl/pokolenie-ctrlv-140537), [goo.gl/Gfn59K](https://goo.gl/Gfn59K), dostęp: 02.10.2018 r.).

1. Jakie przyczyny powszechności plagiatowania wskazuje autor tekstu I?
2. Jakie przyczyny powszechności plagiatowania wskazuje autor tekstu II?
3. Czy w dobie powszechnego i nieograniczonego dostępu do informacji jest sens gromadzić wiadomości w pamięci?
4. Jakiej odpowiedzi udzieliłbyś na pytanie kończące tekst II?

## **ANKIETA**

### **1. Zjawisko plagiatu jest:**

- A - moralnie naganne
- B - etycznie neutralne
- C - nie mam zdania

### **2. Przypadki plagiatu powinny być:**

- A - piętnowane publicznie
- B - karane
- C - uznane za normę w dzisiejszym świecie

### **3. Zajęcia, w których uczestniczyłeś:**

- A - pozwoliły Ci dostrzec problem, z którym masz styczność
- B - zmieniły Twoje zdanie na temat plagiatu
- C - dostarczyły wiedzy, której nie miałeś
- D - nie wpłynęły na Twoje myślenie

### **Proponowane źródła w Internecie:**

- [orka.sejm.gov.pl/WydBAS.nsf/0/809AA726A2EBA65BC12578DA00426605/\\$file/Info\\_s\\_108.pdf](http://orka.sejm.gov.pl/WydBAS.nsf/0/809AA726A2EBA65BC12578DA00426605/$file/Info_s_108.pdf), [goo.gl/kuaQfD](http://goo.gl/kuaQfD) (dostęp: 02.10.2018 r.).
- [www.pan.poznan.pl/nauki/N\\_209\\_05\\_Gromkowska.pdf](http://www.pan.poznan.pl/nauki/N_209_05_Gromkowska.pdf), [goo.gl/hxi8RA](http://goo.gl/hxi8RA) (dostęp: 02.10.2018 r.).